

Nr 126.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen redovisas en av särskilt tillkallad sakkunnig verkställd utredning angående de enskilda psykopatbarnhemmens organisation m. m. samt framlägges förslag om utvidgat statligt stöd till Mellansjö skolhem. I samband härmed förutsattes en höjning av nu vid hemmet utgående vårdavgift. Beträffande Råbylunds skolhem förutsattes platsbidrag skola utgå med oförändrat belopp medan vårdavgiften föreslås skola bestämmas till 10 kronor mot f. n. 8 kronor.

Vidare föreslås, att föreningen Mellansjö skolhem beviljas ett ränte- och amorteringsfritt lån å 80 000 kronor för nödvändiga reparationsarbeten och viss inventarieanskaffning m. m.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under elfte huvudtiteln, punkten 49, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn för budgetåret 1954/55 beräkna ett förslagsanslag av 315 000 kronor. Vid min preliminära anmälan av anslagsfrågan omnämnde jag, att jag, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, den 14 juli 1953 tillkallat en sakkunnig, åt vilken uppdragits att verkställa utredning rörande de enskilda psykopathemmens organisation och ekonomiska förhållanden jämte därmed sammanhängande spörsmål, samt att den sakkunnige vid tiden för statsverkspropositionens färdigställande ännu icke slutfört sin utredning.

Sedan utredningsmannen i skrivelse den 22 januari 1954 angivit förslag i anledning av det lämnade uppdraget, torde frågan om anslag till driften av ifrågavarande anstalter för budgetåret 1954/55 nu böra upptagas till slutlig prövning.

Inledning.

I propositionen nr 135/1953 angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn för budgetåret 1953/54 uttalade jag bl. a. följande.

De enskilda psykopathemmen äges av institutioner utan nämnvärda egna tillgångar. Anstalterna har haft att kämpa med stora ekonomiska svårigheter, och verksamheten har kunnat fortsättas endast tack vare ett successivt ökat stöd från statens sida. Detta stöd har dock inskränkt sig till de åtgärder, som ansetts oundgängligen nödvändiga för att täcka de mest aktuella utgiftsbehoven. Anstalterna är numera i ett sådant skick, att en materiell upprustning, avseende såväl nybyggnads-, ombyggnads- och

reparationsarbeten som inventarieanskaffning, snarast bör vidtagas, om icke verksamheten för framtiden skall äventyras. Det synes mig därför nödvändigt, att man skyndsamt upptager frågan om anstaltens organisatoriska ställning till slutgiltig prövning. En förnyad utredning härom bör således enligt min mening nu komma till stånd. Härvid bör behovet av erforderliga åtgärder för ekonomisk sanering och upprustning av hemmen prövas. Härjämte bör beaktas bl. a. spørsmålet om, hur statens kontroll i fråga om hemmens ekonomi lämpligen bör ordnas.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 30 juni 1953 givna bemyndigande uppdrog jag den 14 juli samma år åt kanslirådet Ossian Larnstedt att med beaktande av vad jag i förenämnda proposition anfört verkställa utredning rörande de enskilda psykopathemmens organisation och ekonomiska förhållanden jämte därmed sammanhängande spørsmål.

Med skrivelse den 22 januari 1954 har utredningsmannen överlämnat verkställd utredning angående de enskilda psykopathemmens organisation m. m.

Över förslaget har yttranden avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. Vidare har svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, landstingens förvaltningsutskott i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län, Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsberedning, föreningen för Mellansjö skolhem, skånska barnavårdsförbundet, svenska socialvårdsförbundet samt svenska barnpsykiatriska föreningen, vilka därtill erhållit tillfälle, avgivit yttranden över förslaget.

Den nuvarande anstaltsorganisationen.

Antalet i drift varande statsunderstödda anstalter för psykopatiska och nervösa barn framgår av följande tablå:

Anstalt	Huvudman	Platsantal
Barnbyn Skå	Stockholms stad	63
Nyhems skolhem.....	Malmö stad	20
Mjörnhemmet	Göteborgs stad	9
Mellansjö skolhem	Föreningen Mellansjö skolhem	47
Råbylunds skolhem	Skånska barnavårdsförbundet	24
Skårsbo barnhem	Stiftelsen Skårsbo barnhem	23

Rörande anstaltens belägenhet, klientel m. m. inhämtas av utredningen bl. a. följande.

Barnbyn Skå i Färingsö kommun drives av Stockholms stads barnavårdsnämnd. Barnhemmet, som togs i bruk under åren 1947—1948, mottager för behandling såväl pojkar som flickor, företrädesvis i skolåldern.

Hemmet är avsett för barn med hemort i Stockholm. I undantagsfall mottages dock även barn från annan kommun.

Nyhems skolhem äges sedan år 1950 av Malmö stad och drives av stadens barnavårdsnämnd. I hemmet mottages endast pojkar i skolåldern, i första hand från Malmö stad, men i mån av platstillgång även från andra kommuner. För barn, som ej tillhör staden, uttages en vårdavgift, som motsvarar den faktiska vårdkostnaden.

Mjörnhemmet, som äges av Göteborgs stad, drives av stadens barnavårdsnämnd. Hemmet öppnades i början av år 1952. I hemmet mottages barn från staden i åldern 3—7 år. Detta är det enda hem av denna art, som endast mottager barn under skolåldern.

Mellansjö skolhem, som är beläget i Täby utanför Stockholm, mottager för observation och behandling barn — såväl pojkar som flickor — från 4—5 år upp till 17 år. Hälften av platserna står till förfogande för barn från andra delar av landet än Stockholm. Barnen har fördelats på tre olika byggnader av vilka en är gammal och i dåligt skick medan de båda andra är relativt bra, ehuru underhållet är eftersatt. En särskild skolbyggnad finnes, som ej fyller nutida krav på en sådan byggnad men som likväl torde kunna användas under ytterligare några år. En ombyggnad och grundlig renovering av en förläggning samt allmän uppsnygning av samtliga övriga byggnader är av behovet starkt påkallat. För inköp av fastigheten samt uppförande av vissa byggnader m. m. har tidigare ur allmänna arvsfonden anvisats tillhoppa 152 000 kronor.

Råbylunds skolhem är beläget i Råby inom Lunds stad. Hemmet består av huvudbyggnad med elev- och personalrum, liten skolbyggnad och en mindre flygelbyggnad med personalrum. Gymnastiksal saknas. I hemmet mottages barn av båda könen i åldern 6—12 år. För inköp av det nuvarande skolhemmet har beviljats understöd ur allmänna arvsfonden med 35 000 kronor.

Skårsbo barnhem ligger i Hulabäcken, några kilometer från Alingsås. Anläggningen består av en huvudbyggnad med bostadsrum för eleverna och personalen samt en skolbyggnad, inrymmande två skolsalar, en mindre gymnastiksal samt familjebostad för folkskolläraren. Hemmet är vackert beläget på en trivsamt och rymlig tomt intill en sjö. Huvudbyggnaden är i dåligt skick. I hemmet mottages pojkar i åldern 9—14 år. Hemmets ägare har beviljats understöd ur allmänna arvsfonden för uppförande av skolbyggnaden, samt för ombyggnad av barnhemmets huvudbyggnad. Härjämte har 1953 års riksdag beviljat ett lån å 60 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för vissa reparationsarbeten å byggnaderna samt för inköp av en del nya inventarier.

I detta sammanhang bör jämväl redovisas de ytterligare möjligheter, som finnes att bereda vård och behandling av barn med relativt lindriga beteenderubbningar. Hit hör det i närheten av Barnbyn Skå belägna Sundsgårdens skolhem, vilket är avsett för pojkar och rymmer 28 platser. Vidare bör nämnas Mikaelgården och Solberga med vardera omkring 35 platser, vilka båda hem i stor utsträckning mottager barn med likartade psykiska rubbningar, som karaktäriserar barnen vid psykopathemmen, samt Saltå arbetsskola för psykiskt utvecklade pojkar i 15—20 årsåldern med 21

platser. Samtliga sistnämnda tre anstalter är belägna i Järna kommun.

Slutligen bör erinras om de statliga ungdomsvårdsskolorna, till vilka hänvisas barn och ungdomar med psykiska rubbningar, vilka tagit sig uttryck i vanart eller kriminalitet av så allvarlig art, att de ej lämpligen bör mottagas vid psykopathemmen.

Gällande statsbidragsbestämmelser m. m.

Gällande grunder för statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn är angivna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 303; ändrad 270/1942 och 557/1952).

Enligt kungörelsen utgår bidrag till sådan anstalt, som drives av lands-ting, stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting, barnavårdsförbund, förening eller stiftelse. Anstalten skall av medicinalstyrelsen ha blivit godkänd för sitt ändamål. Statsbidrag utgår med 2 kronor för dag och vårdad elev, dock att bidraget ej må överstiga hälften av anstaltens verkliga driftkostnader under året. För den, som vid intagningen överskridit 17 års ålder, utgår icke statsbidrag. Medicinalstyrelsen fastställer det högsta platsantal, för vilket statsbidrag må utgå, ävensom den högsta avgift, som får uttagas för varje å anstalten vårdat barn.

Medicinalstyrelsen är huvudtillsynsmyndighet för anstalterna, som i pedagogiskt hänseende står under tillsyn av vederbörande folkskoleinspektör.

Jämlikt förenämnda kungörelse utgående statsbidrag samt debiterade vårdavgifter har emellertid visat sig otillräckliga för att säkerställa verksamheten vid de enskilda hemmen. I propositionen nr 170/1948 framlades därför förslag rörande ändrade grunder för statsbidraget till dessa hem. Förslaget innebar, att statsbidraget skulle utformas såsom ett platsbidrag, vars storlek skulle beräknas efter det faktiska behovet för varje anstalt. Enligt förslaget, som godtogs av riksdagen, skulle platsbidragen bestämmas till, för Mellansjö skolhem 1 900 kronor, för Råbylunds skolhem 900 kronor och för Skårsbo barnhem 1 200 kronor, varvid räknades med en dagavgift av 5 kronor. På grundval av riksdagens beslut har sedermera särskilda avtal mellan medicinalstyrelsen och resp. huvudmän upprättats. Enligt senast träffade avtal utgår platsbidrag med 1 700 kronor till Råbylunds skolhem samt med 2 900 kronor till såväl Mellansjö skolhem som Skårsbo barnhem. För samtliga hem utgör vårdavgiften 8 kronor, dock att i de fall, där intagning skett på begäran av enskild, hemmets styrelse äger medgiva nedsättning av vårdavgiften till belopp, som efter förhållandena i varje särskilt fall kan anses skäligt.

I skrivelse den 18 november 1953 har styrelsen för Råbylunds skolhem uppsagt det för tiden den 1 januari 1952—31 december 1953 gällande avtalet.

Tidigare utredningar och förslag.

I sitt i juli 1944 avgivna betänkande med utredning och förslag angående revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård (SOU 1944: 34) behandlade socialvårdskommittén även frågan om barnhemmen för psykopatiska och nervösa barn (s. 203—207). Kommittén fann därvid erforderligt, att frågan om psykopathemmens verksamhet behandlades som ett led i ett större problemkomplex, nämligen frågan om psykopatvården i allmänhet för barn. Efter redogörelse för de befintliga psykopathemmens otillräcklighet och ekonomiska svårigheter uttalade kommittén, att med psykopatvården för barn sammanhängande spörsmål icke kunde eller borde lösas inom ramen för barnavårdslagstiftningen. Enligt kommitténs mening borde frågan om psykopatvården för barn och i samband därmed spörsmålet om psykopathemmens framtida ställning göras till föremål för särskild utredning. Den 2 november 1945 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt verkställa utredning av frågan om anstaltsvården för sinnessjuka, psykopatiska och nervösa barn samt andra i samband med psykopatvården för barn stående spörsmål. Styrelserna uppdrog i sin tur åt dåvarande inspektören för sinnesslövrården m. m. Anna-Lisa Annell samt byråchefen i socialstyrelsen A. Berggren att utarbeta ett preliminärt förslag i ämnet. I den av nämnda personer avgivna utredningen framhölls, att den väsentliga orsaken till befintliga brister var avsaknaden av en riksomfattande organisation för tidig, differentierande diagnostik och bedömning av de behandlings- och vårdmetoder, som i de olika fallen borde anlitas. Bland övriga brister påpekades, att en enhetlig organisation saknades för ifrågavarande vård i det att anstalterna drevs av såväl kommuner som enskilda. Enligt utredningsmännen kunde omkring 1 000 barn beräknas vara i behov av vård på *läkepedagogiska institutioner*, varmed avsågs moderniserade anstalter för behandling av psykopatiska och nervösa barn. Av sådana institutioner borde finnas två olika slag, typ I avsedda för barn och ungdom med allvarligare och mera djupgående rubbningar, som krävde speciell psykoterapi och psykologisk behandling vid synnerligen väl utrustade anstalter, och typ II avsedda för lättskötta fall, som huvudsakligen krävde lämplig och sakkunnig fostran i relativt retningsfri miljö. Utredningsmännen beräknade, att 727 barn, som borde beredas vård på läkepedagogiska institutioner, för det dåvarande på grund av bristande utrymmen icke kunde erhålla sådan.

En något så när pålitlig fixering av platsbehovet för en framtida organisation av vården på förenämnda institutioner var emellertid mycket vanskelig för att icke säga ogörlig. Utredningsmännen ansåg därför, att utarbetandet av en fullständig plan för ifrågavarande anstaltsorganisation borde uppskjutas till en senare tidpunkt och begränsade sitt förslag till att avse åtgärder för den förebyggande verksamhetens effektivisering genom en ut-

byggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården samt för tillvaratagande och utbyggnad av tillgängliga vårdresurser. I förstnämnda hänseende föreslogs inrättandet genom landstingens och städernas utanför landsting försorg av särskilda observationshem i anslutning till den psykiska barna- och ungdomsvårdens kliniker, avsedda att bereda bättre möjligheter än då föreliggande till psykisk observation och korttidsbehandling av barn. Statsbidrag föreslogs skola utgå dels till uppförande och inrättande enligt samma grunder, som gällde för barnhem, dels ock till driftkostnaderna med sex kronor för dag och barn. För anordnande av läkepedagogiska institutioner föreslog utredningsmännen utbyggnad på statens bekostnad av de befintliga anstalterna Mellansjö skolhem och Skårsbo barnhem, vilka vid en senare tidpunkt ansågs böra övertagas av staten. Mellansjö skolhem borde bli en läkepedagogisk institution av typ I för barn under och i skolåldern. Även Skårsbo barnhem borde utbyggas till en läkepedagogisk institution av samma typ. Råbylunds skolhem borde däremot icke övertagas av staten utan alltjämt drivas i enskild regi samt givas karaktär av en läkepedagogisk institution av typ II. Slutligen föreslog utredningsmännen en höjning av driftbidraget till dylika institutioner samt införande av statsbidrag till eftervård. Med skrivelse den 19 januari 1948 överlämnade medicinalstyrelsen och socialstyrelsen den verkställda utredningen till Kungl. Maj:t. Styrelserna framhöll därvid, att de vid behandlingen av det avgivna förslaget icke kunnat uppnå full samstämmighet på vissa punkter, främst avseende organisationen och tillsynen av de enskilda psykopatbarnhemmen. Styrelserna var dock ense om, att snara åtgärder borde vidtagas för att ekonomiskt trygga fortbeståndet av dessa hem. Vidare ansåg styrelserna, att särskilda observationshem borde upprättas i anslutning till den psykiska barna- och ungdomsvårdens rådgivningsbyråer. Styrelserna var jämväl ense om att förslag ännu icke borde framläggas om utbyggnad av läkepedagogiska institutioner.

Beträffande den fortsatta tillsynen och organisationen av psykopatanstalterna för barn ansåg socialstyrelsen likheten mellan psykopathemmens och ungdomsvårdsskolornas klientel samt praktiska fördelar tala för viss samordning av de båda slagen anstalter, varvid tillsynen över psykopathemmen borde överflyttas från medicinalstyrelsen till socialstyrelsen. Medicinalstyrelsen betonade å sin sida de medicinskt-psykiatriska synpunkternas särskilda betydelse vid vården av psykopatiska och nervösa barn samt ansåg på grund härav och med hänsyn till de ofullständiga erfarenheter, som ännu förelåg om denna vårdform, någon förändring då icke böra ske beträffande tillsynen.

I fråga om de åtgärder, som borde vidtagas för att ekonomiskt trygga verksamheten vid de dåvarande fyra enskilda psykopathemmen under de närmaste åren, anslöt sig styrelserna till ett av byråchefen T. Eriksson avgivet förslag, vilket anmäldes i proposition nr 170/1948 och för vars inne-

håll redogörelse tidigare lämnats. Föredragande departementschefen framhöll därvid, att han ej fann skäl att föreslå några ändrade riktlinjer beträffande psykopathemmens ställning i fråga om tillsyn m. m. Riksdagen (skr. nr 240) framställde icke någon erinran häremot.

Utredningsmannens förslag.

Allmänna synpunkter på vården.

Utredningsmannen framhåller, att vid de enskilda psykopathemmen mottages barn vilka i ett eller annat avseende visat beteenderubbningar eller missanpassning av så utpräglat slag, att ett skiljande från den invanda miljön och ett omhändertagande blivit erforderligt. Hemmens uppgift består i att mottaga barnen dels för observation under kortare tid, dels ock för vård under längre tid. Framstegen inom den barnpsykiatriska forskningen har medfört, att vården på dessa hem numera fått ett i viss mån annat syfte än tidigare. Från början var denna inriktad på att under långvarig påverkan av hemmets miljö och personal m. m. återskänka barnet dess psykiska hälsa. Vårdtiderna har på grund härav i många fall blivit långa. Numera anses däremot, att vistelsen på hemmet bör vara så kortvarig som möjligt och att barnet under denna bör bliva föremål för en adekvat, individuell medicinsk-psykologisk behandling av läkare, terapeuter och annan för ändamålet speciellt utbildad personal. Detta kräver, att hemmen utrustas med sådan personal. En dylik behandling förutsätter även speciellt utrustade lokaler och i övrigt hög standard på hemmen. I verksamheten bör även ingå att verkställa sociala utredningar rörande barnens hemförhållanden samt psykisk rådgivning åt föräldrarna. Av de enskilda hemmen torde Mellansjö vara bäst lämpat att efter en viss upprustning motsvara de ökade krav, som numera ställes på hemmen. Vid de båda övriga hemmen, Råbylund och Skärsbo, är genomgripande förbättringar erforderliga.

De enskilda psykopathemmen, vilkas huvudsakliga uppgift är att mottaga barn för behandling, har delvis kommit att fungera som observationshem för barn, som tidigare undersökts vid den psykiska barna- och ungdomsvårdens rådgivningsbyråer för uppfostringsfrågor. Enligt planen för nämnda vård skall som regel platser på barnavdelning stå till förfogande för observation av barnen. Rådgivningsbyråer skall enligt hittills av vederbörande landsting, resp. stad utanför landsting fattade beslut finnas i bl. a. Stockholm, Göteborg samt Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands, Jämtlands och Västerbottens län. I mån av tillgång på kompetenta läkare kan man räkna med att övriga landsting jämväl kommer att organisera sådan verksamhet. Då antalet observationsplatser anknutna till ifrågavarande byråer alltjämt är ringa, torde behovet av sådana

platser på psykopathemmen komma att kvarstå under avsevärd tid framåt, även om behovet efter hand kan väntas minska.

I planerna för den psykiska barna- och ungdomsvården ingick endast inrättandet av platser för observationsfall. Ungdomsvårdskommittén synes ha räknat med, att barnen efter observationstidens slut skulle kunna omedelbart återvända till hemmet, eventuellt efter en social sanering av detta. Erfarenheten har emellertid enligt utredningsmannens uppfattning visat, att vissa barn är i behov av fortsatt vård och behandling i lämplig, så hembetonad miljö som möjligt och under ledning av för ändamålet särskilt utbildad läkare- och annan personal. Städer och landsting, som redan organiserat ifrågavarande vård, har därför funnit behov föreligga av särskilda till rådgivningscentralerna anknutna behandlingshem.

Psykopathemmens organisatoriska ställning.

Utredningsmannen framhåller, att det blivit allt svårare för huvudmännen att upprätthålla driften vid de enskilda anstalterna. Ekonomiska orsaker har sålunda föranlett sällskapet Myrorna i Göteborg att nedlägga Frölundaborgs barnhem. Samma skäl har föranlett huvudmännen för Råbylunds skolhem och Skårsbo barnhem att taga under övervägande att överlåta hemmen till annan huvudman, som är beredd att fortsätta driften av hemmen. Föreningen Mellansjö skolhem har förklarat sig beredd att fortsätta driften endast under förutsättning, att det ekonomiska underlaget härför säkras.

Den situation, som uppstått genom nedläggandet av ett av de enskilda psykopathemmen och hotet om nedläggande av ytterligare hem, har med hänsyn till föreliggande behov av en betydande ökning av antalet platser aktualiserat frågan, vilka åtgärder som bör vidtagas för att dels säkra driften vid de nuvarande hemmen, dels ock främja tillkomsten av nya hem. Enligt utredningsmannen erbjuder sig härvid tre olika alternativ. En lösning är sålunda att säkra de enskilda hemmens ekonomi genom beviljande av högre statsbidrag och uttagande av högre vårdavgifter. En annan möjlighet är, att staten helt övertager ansvaret för vården. En tredje lösning skulle vara att främja den utveckling, som i viss mån redan påbörjats genom att Stockholms stad och Malmö stad upprättat egna hem eller med andra ord att stimulera landsting och städer utanför landsting att själva upprätta och driva sådana hem.

Åtgärder enligt det första alternativet torde numera vara otillräckliga för att säkra verksamheten vid de befintliga enskilda hemmen. Huvudmännen för såväl Råbylunds skolhem som Skårsbo barnhem har redan förklarat, att de ej längre önskar fortsätta att driva hemmen, och har vidtagit vissa åtgärder för hemmens överlåtande på andra huvudmän. Att främja tillkomsten av nya i enskild regi drivna hem torde icke vara någon framkomlig väg.

Vad angår det andra alternativet har tidigare förutsatts, att utbyggnaden

av psykopatvården skulle ske i statlig regi samt att Mellansjö skolhem och Skårsbo barnhem skulle efter utbyggnad övertagas av staten. Med hänsyn till psykopathemmens anknytning till den psykiska barna- och ungdomsvården synes det emellertid mindre lämpligt, att statsmakterna direkt påtager sig ansvaret för denna vård. Det kan vidare ifrågasättas, om hem av Mellansjöes storleksordning är lämpliga för ifrågasättande vård. Vad barnen framförallt behöver är nämligen en miljö, som så nära som möjligt ansluter sig till en harmonisk hemmiljö, varför inrättandet av små hem bör eftersträvas. De i landstingens barnhemsplaner upptagna hemmen för varaktig vård av barn har också ett mycket begränsat platsantal. Att i statlig regi anordna och driva ett förhållandevis stort antal mindre hem synes emellertid icke böra ifrågakomma.

Vad slutligen beträffar förslaget om en utbyggnad av anstaltsvården genom landstingens och städernas utanför landsting försorg erinrar utredningsmannen om, att befintliga hem redan nu huvudsakligen mottager barn, som undersökts på rådgivningsbyråer. Dessa hem bör därför så nära som möjligt anslutas till rådgivningsbyråer och observationsavdelningar. I de fall vård på behandlingshem erfordras, utgör denna en direkt fortsättning på de åtgärder, som inletts genom att barnet kommit i kontakt med en rådgivningsbyrå resp. observationsavdelning. En utbyggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården till att omfatta jämväl behandlingshem anslutna till den redan planerade organisationen synes därför naturlig. Åt medicinalstyrelsen bör uppdragas att upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till plan för anordnandet av sådana behandlingshem. Redan nämnda förhållande torde vara fullgod anledning till att landstingen i allmänhet träder in som huvudmän för dessa hem. Även andra viktiga skäl kan emellertid åberopas härför. Enligt barnavårdslagen ankommer det på landstingen att, i den mån annan icke drager försorg därom, anordna och driva barnhem, som finnes upptagna i en av Kungl. Maj:t för varje landstingsområde fastställd plan. I sådan plan ingår för varje landstingsområde minst ett hem för barn, som av olika skäl behöver beredas mera varaktig vård. Dessa barn företer ej sällan psykiska rubbningar och egenheter likartade dem, som återfinnes hos de på psykopathemmen intagna barnen. I fråga om klientelet mellan de båda vårdformerna torde i vissa fall någon klar gränsdragning ej kunna göras.

I proposition nr 26/1954 med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna har vidare föreslagits, att landstingen skall vara huvudmän för undervisningen och vården av bildbara och obildbara psykiskt efterblivna i alla åldrar, med undantag för vissa asociala eller särskilt svårskötta, vilka anses böra beredas vård genom statens försorg. De nuvarande psykopatbarnhemmen är visserligen i princip avsedda endast för barn, vilka anses ha normal intelligens, men i praktiken mottages jämväl barn med någon psykisk efterblivenhet. Även här måste gränsdrag-

ningen ofta vara vanskelig att göra och avgörandet av frågan, huruvida barnet skall beredas vård i ena eller andra formen, kan stundom bliva slumpartad.

Det synes därför enligt utredningsmannen vara en rationell ordning, att landsting och landstingsfria städer påtager sig ansvaret för behandlingen av nervösa och psykopatiska barn. Huvudmannaskapet för vården av barn, som av olika anledningar bör omhändertagas för särskild behandling eller fostran, skulle härigenom komma att samlas på en hand fränsett de statliga ungdomsvårdsskolorna. Gränsdragningen mellan dessa skolor och landstingens olika vårdinrättningar torde dock ej vålla mera avsevärda olägenheter.

Den fortsatta driften av de enskilda psykopathemmen.

Skärsbo barnhem.

Efter förhandlingar mellan stiftelsen Skärsbo barnhem samt Göteborgs stads barnavårdsnämnd har, under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande, överenskommelse träffats om barnhemmets överlåtande till barnavårdsnämnden. Överlåtelsen är avsedd att äga rum den 1 juli 1954. Nämnden har för avsikt att driva barnhemmet såsom ett behandlingshem för pojkar i anslutning till den rådgivningscentral och den observationsavdelning för den psykiska barna- och ungdomsvården, som staden beslutat inrätta i det från sällskapet Myrorna inköpta Frölundaborgs skolhem. Enligt den mellan stiftelsen och nämnden träffade uppgörelsen överlåter stiftelsen hemmet till barnavårdsnämnden under villkor, att nämnden övertager ansvaret för stiftelsens skulder och av stiftelsen utfärdade ansvarsförbindelser. Härvid har förutsatts, att nämnden skall få tillgodonjuta dels de understöd ur allmänna arvsfonden, som tidigare beviljats stiftelsen, dels ock det statslån å 60 000 kronor, som jämlikt beslut av 1953 års riksdag beviljats stiftelsen för reparationsarbeten å hemmet samt anskaffande av vissa nya inventarier. För att ej de delar av riket, vilka jämte staden företrädesvis utnyttjat hemmet, omedelbart skall utestängas från möjligheterna härtill har nämnden efter förhandlingar medgivit, att för tiden 1 juli 1954—31 juni 1959 sammanlagt 6 platser skall stå till förfogande för barn från Göteborgs och Bohus, Älvsborgs samt Värmlands län.

Råbylunds skolhem.

Genom en mellan skånska barnavårdsförbundet samt Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsberedning den 14 januari 1954 träffad uppgörelse har förbundet överlåtit Råbylunds skolhem till landstinget med tillträde den 1 juli 1955. Förbundet har förklarat sig berett att driva hemmet intill nämnda tidpunkt. Överlåtelsen har skett i form av gåva till landstinget, som åtagit sig att ansvara för de förpliktelser, vilka åvilar för-

bundet för hemmets räkning. Vid uppgörelsen har förutsatts, att landstinget får övertaga de understöd, som beviljats förbundet ur allmänna arvsfonden. Hälso- och sjukvårdsberedningen har förklarat sig berett att upptaga förhandlingar med vissa angränsande landsting samt städer, vilka utgör egna sjukvårdsområden, rörande rätt för dem att disponera platser vid hemmet. Med hänsyn till att skolhemmet sålunda inom en snart framtid kommer att övertagas av landstinget anser sig utredningsmannen icke böra framlägga något förslag om statsbidrag till förbättringsarbeten vid hemmet.

Mellansjö skolhem.

Vid hemmet mottages barn från alla delar av riket och det är angeläget att så kan ske även i fortsättningen. Det synes därför ej vara lämpligt, att hemmet nu överföres till annan huvudman, vilket troligen skulle medföra, att detsamma helt eller delvis reserverades för huvudmannens räkning. Sedan landstingen mera allmänt ordnat behandlinghem för här avsedda barn, torde frågan om hemmets framtida ställning böra upptagas till förnyat överbäggande. Man synes dock få räkna med att det kommer att dröja åtskilliga år, innan detta blir aktuellt. Hemmets karaktär av »riksanstalt» motiverar därför, att staten bidrager till den upprustning av hemmet, som ur behandlingssynpunkt är erforderlig.

Utredningsmannen anför, att förslag upprättats till vissa renoverings- och underhållsarbeten å skolbyggnaden samt förläggingsbyggnaderna. I samband härmed bör vissa ändringsarbeten komma till utförande för att tillgodose behovet av expeditjonsrum för föreståndarinnan samt bostad för en befattningshavare. Kostnaden för nämnda arbeten har uppskattats till 41 000 kronor. För anordnande av ytterbelysning inom anstaltsområdet samt anskaffning och komplettering av inventarier och undervisningsmateriel erfordras enligt anstaltsstyrelsen omkring 40 000 kronor.

En förstärkning av personalen vid hemmet är enligt utredningsmannens mening erforderlig, därest detsamma skall på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sin funktion som behandlingshem. En kuratorstjänst i 19 lönegraden bör sålunda inrättas, vars innehavare bör ha mentalhygienisk utbildning. Befattningshavaren skall ha till huvudsaklig uppgift att handha eftervården samt kontakterna med barnens föräldrar men skall därjämte biträda vid vissa andra arbetsuppgifter såsom barnens fritidssysselsättning och dylikt. Tjänsten som psykoteraapeut, vilken ej kunnat besättas av brist på lämplig sökande, bör därjämte uppflyttas från 17 till 22 lönegraden. Tjänsten bör avses för antingen en psykolog eller en psykoteraapeut. Löneläget för övriga vid hemmet anställda mera kvalificerade befattningshavare är genomgående lågt. För att kunna anställa och behålla kompetent personal är en uppflyttning av vissa tjänster nödvändig. Sålunda bör tjänsten som föreståndarinna uppflyttas från 19 till 23 lönegraden, första hus-

mor från 15 till 17 lönegraden, husmor från 12 till 15 lönegraden, två assistenter från 10 till 14 lönegraden samt handarbetslärarinnan från 10 till 12 lönegraden.

Kostnadsberäkningar.

Enligt för Mellansjö skolhem för år 1954 fastställd stat beräknas inkomsterna komma att uppgå till 342 545 kronor. Då emellertid antalet vårdplatser vid hemmet bl. a. för tillgodoseende av behovet av terapilokaler framdeles bör minskas från f. n. 47 till 32 med en överbeläggning tills vidare upp till 38 platser, kommer de beräknade inkomsterna att nedgå med dels 26 100 kronor i lägre statsbidrag dels ock 25 600 kronor i minskade vårdavgifter. Å andra sidan bör beräknad ersättning för kost och logi kunna uppräknas med 4 000 kronor. Inkomsterna torde sålunda komma att uppgå till $(342\,545 - 26\,100 - 25\,600 + 4\,000)$ 294 845 kronor.

Utgifterna för löner — fränsett lärarlöner — beräknas till följd av förut föreslagna förändringar komma att öka från 186 629 till i runt tal 200 000 kronor. Då övriga utgifter synes i stort sett kunna beräknas till i staten upptagna belopp, uppgår det totala utgiftsbehovet till i runt tal 360 000 kronor. Den brist, som skulle behöva täckas, utgör således omkring 65 000 kronor. Den förbättrade utrustning, som skulle erhållas vid ett bifall till utredningsmannens förslag om viss inventarieanskaffning m. m., kan förväntas i många fall leda till en förkortning av vårdtiden. Bl. a. på grund härav synes det enligt utredningsmannen motiverat att höja vårdavgiften från nuvarande 8 till förslagsvis 10 kronor. Om en sådan höjning genomföres, torde inkomsterna av vårdavgifter bli ungefär oförändrade och den beräknade bristen minska till cirka 40 000 kronor. Denna siffra är emellertid med hänsyn till bl. a. ovissheten, huruvida de i personalplanen upptagna tjänsterna kan besättas, ganska osäker. Att ange platsbidraget till ett belopp, som skulle motsvara den beräknade bristen, torde därför vara mindre lämpligt. I stället föreslår utredningsmannen, förutom en avrundning uppåt av platsbidraget till 3 000 kronor, att man beträffande Mellansjö skolhem, som under ett flertal år framåt torde bli beroende av statligt stöd, inför samma ordning, som tillämpas för sådant stöd åt vissa andra anstalter exempelvis vanförestalterna och som innebär, att Kunql. Maj:t för varje år fastställer stat för anstalten samt att efter granskning av räkenskaperna uppkomna driftunderskott i efterhand täckes av statsmedel. Medelsbehovet för nästa budgetår till platsbidrag till hemmet är svårt att exakt beräkna med hänsyn till rådande ovisshet rörande tidpunkten för ett genomförande av förslaget om en minskning av platsantalet. Beräknat efter ett medeltal av 42 platser skulle platsbidraget komma att utgöra 126 000 kronor. För täckande av driftunderskott för nästa budgetår, vilket utbetalas i efterskott, behöver några medel ej nu beräknas.

Rådande brister å skolhemmets byggnader samt i hemmets utrustning med inventarier m. m. torde lämpligen böra avhjälpas genom att — liksom tidigare skett beträffande Skårsbo barnhem — statsmedel ställes till förfogande för ändamålet. De beräknade kostnaderna, sammanlagt 81 000 kronor, synes i stort sett skäligen. Det statliga stödet torde böra lämnas i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån, vilket bör återbetalas, om verksamheten nedlägges eller icke upprätthålles på tillfredsställande sätt. Medel för lånet synes böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

Enligt gällande avtal, som av huvudmannen uppsagts att gälla fr. o. m. den 1 januari 1954, har Råbylunds skolhem tillerkänts ett platsbidrag av 1 700 kronor. Vårdavgiften har fastställts till 8 kronor. I det för verksamheten för år 1954 upprättade statförslaget har utgifterna beräknats till 163 092 kronor. Då bokslutet för år 1953 ännu icke föreligger, har någon jämförelse med de verkliga utgifterna för sistnämnda år icke kunnat göras. Uppkommande underskott å verksamheten har i det för år 1954 upprättade statförslaget ansetts böra helt täckas genom en höjning av platsbidraget från 1 700 till 2 600 kronor. Utredningsmannen föreslår emellertid, att nu utgående vårdavgift höjes till 10 kronor. Därest så sker, torde någon uppräknig av platsbidraget ej erfordras. Anslag erfordras alltså med $(24 \times 1\,700)$ 40 800 kronor.

Till Skårsbo barnhem, som fr. o. m. den 1 juli 1954 kommer att övertagas av Göteborgs stad, bör framdeles statsbidrag utgå enligt gällande bidragskungörelse eller med 2 kronor för dag och vårdad elev. Antalet vård dagar utgjorde år 1952 cirka 8 300. Beläggningen torde komma att minska något redan under nästa budgetår, varför en medelsanvisning av 16 000 kronor synes vara tillräcklig för ändamålet.

Medelsbehovet till förenämnda tre hem under anslaget till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn kan således för nästa budgetår beräknas till $(126\,000 + 40\,800 + 16\,000)$ 182 800 kronor.

Yttranden.

Utredningsmannens förslag rörande huvudmannskapet för vården av psykopatiska och nervösa barn har berörts i ett flertal yttranden. *Medicinalstyrelsen* biträder förslaget samt framhåller, att en prövning av frågan om en fastare organisation av den psykiska barna- och ungdomsvården måste anses som mycket angelägen. Arbetet med upprättandet av den av utredningsmannen föreslagna planen för anordnandet av behandlingshem kan lämpligen anslutas till inom styrelsen pågående översyn av den psykiska barna- och ungdomsvårdens organisation.

Jämväl *socialstyrelsen* tillstyrker, att landsting och landstingsfria städer blir huvudmän för anstalterna för psykopatiska och nervösa barn, samt

har intet att erinra mot att dessa anstalter nära anknytes till centralerna för psykisk barna- och ungdomsvård. Styrelsen anser emellertid icke, att hela frågan om psykopatbarnhemmens framtida organisatoriska ställning därmed är löst på ett tillfredsställande sätt. Socialstyrelsen anför härom bl. a. följande.

Starka skäl talar för att psykopatbarnhemmen bör inordnas jämväl under den existerande barnhemsorganisationen, d. v. s. att psykopatbarnhemmen bör bli en femte kategori barnhem i landstingens och städernas utom landsting barnhemsplaner. Detta skulle icke behöva innebära något avbräck i samarbetet med den psykiska barna- och ungdomsvården. Rådgivningsbyråernas klientel återfinnes i stor utsträckning även på nuvarande barnhem, både på upptagningshemmen och på hemmen för varaktig vård. Erfarenheten har heller icke visat annat än att samarbetet mellan rådgivningsbyråerna och barnhemmen går utmärkt.

Enligt socialstyrelsens uppfattning skulle väsentliga fördelar uppnås, om ifrågavarande hem inlemmades i den vanliga barnhemsorganisationen. Bland annat skulle hemmen därigenom bli underkastade den lokala och centrala sociala inspektion, som utövas över barnavårdsanstalterna. Vidare komme den sociala barnavårdens organisation för fosterhemsförmedling automatiskt att ställas till psykopatvårdens förfogande. Det betyder, att psykopatvården skulle få tillgodogöra sig barnavårdsombudens och barnavårdsassistenternas erfarenheter av fosterhemsförmedling och fosterbarnsvård samt deras personkänedom och kontakter ute i bygderna. Med tanke på fosterhemsvårdens fortsatta kvantitativa och, framför allt, kvalitativa utveckling vore det föga lyckligt, om det växte upp ännu en organisation för fosterhemsanskaffning vid sidan om den, som är anordnad inom den sociala barnavårdens ram.

Det finns också ett annat tänkbart alternativ för psykopatvårdens organisation, vilket i det närmaste helt förbigåtts av utredningsmannen, nämligen psykopatvårdens inordnande under ungdomsvårdsskoleorganisationen. Socialstyrelsen har tidigare varit inne på denna tanke bl. a. i avgivet yttrande över tillsynskommitténs betänkande. Frågan, hur anstaltsvården för psykopatiska och nervösa barn för framtiden bör organiseras, bör enligt socialstyrelsens mening ännu en gång upptagas till förutsättningslös prövning och därvid skärskådas ur alla synpunkter såsom medicinska, psykoterapeutiska, allmänt barnavårdande, praktiska och ekonomiska. Styrelsen föreställer sig, att barnavårdskommittén vid behandlingen av frågan om avgränsningen av barnavårdsanstalterna också kommer att upptaga detta spörsmål.

Svenska landstingsförbundets styrelse säger sig icke vilja bestrida, att skäl kan föreligga för ett landstingskommunalt huvudmannaskap för vården av psykopatiska och nervösa barn. Den psykiska hälsovården av barn och ungdom befinner sig emellertid i ett första utbyggnadsstadium och mera omfattande erfarenheter saknas på grund härav angående den psykiska hälsovårdens lämpliga utbyggnad och organisation. Det är inte möjligt att på basis av den föreliggande utredningen bilda sig en uppfattning om behovet av behandlingshemsplatser. Det är sålunda osäkert, huruvida behov av sådana hem föreligger i alla landstingsområden. Denna ovisshet jämte den

osäkra gränsdragningen till av staten bedriven ungdomsvårdsskoleverksamhet gör, att förbundsstyrelsen f. n. icke är benägen att taga definitiv ställning till frågan om huvudmannaskapet. Styrelsen anser sålunda, att ett ställningstagande i princip till frågan, hur den psykiska hälsovården av barn och ungdom bör kompletteras med anstalter av olika slag, bör tills vidare anstå i avbida på större erfarenhet. Liknande synpunkter anföres av *Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott*.

Svenska stadsförbundets styrelse finner förslaget att organisatoriskt anknyta behandlingshemmen till den psykiska barna- och ungdomsvården helt naturligt. Enligt styrelsen bör emellertid en utredning komma till stånd angående en mera enhetlig organisation av den psykiska barna- och ungdomsvården än den nuvarande, vilken är skäligen lösligt reglerad i fråga om den slutna vården. Vid denna utredning bör jämväl upptagas frågan om en revision av nuvarande statsbidragsbestämmelser, vilka knappast utgör tillräcklig stimulans för en önskvärd utbyggnad av verksamheten i landstingens och de landstingsfria städernas regi.

Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott anser sig icke böra motsätta sig förslaget, att landstingen åläggas huvudmannaskapet för den psykiska barna- och ungdomsvården, men framhåller som en bestämd förutsättning härför, att statsbidrag utgår till täckande av minst hälften av de verkliga kostnaderna.

Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsberedning anser däremot, att ifrågavarande vård är en statlig angelägenhet. Om landstingen åläggas att svara för densamma, bör dessa därför till fullo kompenseras härför genom statliga anläggnings- och driftbidrag. Genom övertagandet av Råbylunds skolhem hade landstinget icke bundit sig i fråga om huvudmannaskapet. Landstinget hade genom hemmets övertagande endast velat tillförsäkra den psykiatriska kliniken vid lasarettet i Lund tillgång till hemmets vårdplatser för det fall, att staten icke övertog ansvaret för den psykiska barna- och ungdomsvården.

Svenska socialvårdsförbundet framhåller, att det otvivelaktigt är mest lämpligt att för framtiden anförtro landstingen vården av nervösa och psykopatiska barn. Härför talar bl. a. svårigheterna att upprätthålla fasta gränser mellan det klientel, som numera vårdas på landstingens barnhem för varaktig vård, och psykopatbarnhemmens barn samt framför allt önskemålen om en nära anknytning av hemmen till den psykiska barna- och ungdomsvårdens rådgivningsbyråer.

Beträffande frågan om den fortsatta driften av de enskilda psykopathemmen förutsätter *statskontoret*, att spørsmålet om de närmare villkoren för Malmöhus läns landstings och Göteborgs stads övertagande av vissa Råbylunds skolhem och Skärsbo barnhem beviljade understöd och lån kommer att upptagas till prövning i annat sammanhang. Vad ångår Mellansjö skolhem kan statskontoret icke tillstyrka

utredningsmannens förslag, att Kungl. Maj:t årligen skall fastställa stat för anstalten samt att uppkommet driftunderskott i efterhand skall täckas av statsmedel. Av utredningsmannen föreslagna justeringar i lönelägena för hemmets tjänstemän bör vidtagas endast i den mån hemmets ekonomi det tillåter. Med hänsyn till att nu utgående platsbidrag fastställts så sent som vid 1953 års riksdag och då vidare vårdavgiften föreslagits höjd från 8 till 10 kronor för dag, anser ämbetsverket, att anledning saknas att uppräkna nu utgående platsbidrag. Statskontoret har i och för sig intet att erinra mot, att Mellansjö skolhem erhåller föreslaget lån å 80 000 kronor men ifrågasätter, om icke medel för angivna ändamål kan lämnas i form av bidrag från allmänna arvsfonden.

Medicinalstyrelsen anser, att frågan om Mellansjö skolhems framtida ställning bör definitivt avgöras inom en så snar framtid som möjligt. Styrelsen anför härutinnan bl. a. följande.

Utan att definitivt taga ställning till frågan om huvudmannskapet, vill medicinalstyrelsen som sin uppfattning uttala, att hemmet så snart ske kan bör knytas fastare till den psykiska barna- och ungdomsvården. Det synes ej vara nödvändigt eller önskvärt att härvid avvakta föreslagna utredningar om den psykiska barna- och ungdomsvårdens organisation samt utbyggnaden av landstingens behandlingsavdelningar bl. a. därför, att Mellansjö måste anses för stort för att fungera som behandlingshem inom ett enstaka landsting. En naturlig och önskvärd utveckling synes i stället vara, att hemmet anknytes till undervisningsklinikerna. Det skulle då kunna fortsätta att mottaga barn från hela landet, och fungera som »riksanstalt». Samtidigt skulle utbildningen i barnpsykiatri till vissa delar kunna förläggas dit och länge saknade möjligheter till långtidsobservationer på ett nyansrikt klientel erhållas. Inte minst skulle forskningen inom området kunna intensifieras. Hemmets belägenhet på inte alltför långt avstånd från Stockholm synes göra det väl ägnat som behandlingshem med anknytning till klinik inne i staden. Samtidigt skulle ett annat aktuellt problem inom psykisk barna- och ungdomsvård komma närmare sin lösning, nämligen anordnande av en avdelning för barn med psykotiska symptom, vartill motsvarighet f. n. saknas inom landet.

Beträffande utredningsmannens förslag rörande finansieringen av driften framhåller medicinalstyrelsen, att platsbidraget till Råbylunds skolhem fastställts till endast 1 700 kronor medan platsbidrag till övriga enskilda anstalter utgår med 2 900 kronor. Vid sistnämnda anstalter har bidragets belopp i det närmaste varit lika stort som årssumman av vårdavgifterna per intaget barn, medan platsbidraget beträffande Råbylunds skolhem begränsats till något över hälften av denna summa. Styrelsen anser med hänsyn härtil befogat, att platsbidraget till sistnämnda hem höjes. Enligt under hand inhämtad uppgift har utgifterna vid hemmet år 1953 uppgått till 136 852 kronor samt å driften redovisats en vinst av 5 643 kronor. Det har härvid upplysts, att den största sparsamhet iakttagits för att hålla utgifterna inom ramen för tillgängliga medel samt att en höjning av standarden

vore önskvärd. Med beaktande av den för år 1953 redovisade vinsten torde uppräknningen av platsbidraget kunna begränsas till 600 kronor och bidraget sålunda fastställas till 2 300 kronor, varigenom en höjning av vårdavgiften undviks. En ökning av vårdavgiften skulle medföra, att tilläggsbeloppet, sedan nytt avtal träffats, måste debiteras retroaktivt från årets början, vilket förhållande är ägnat att väcka irritation.

I anslutning till vad som föreslagits beträffande Mellansjö skolhem erinrar medicinalstyrelsen, att styrelsen i annat sammanhang förordat, att varje sjukvårdsområde, som belägger platser på central anstalt, bör för sina egna patienter svara för anstaltens driftunderskott på så sätt, att gottgörelse utgives för vården, beräknad efter vederbörande anstalts driftkostnader, sedan hänsyn tagits till inkomster i form av statsbidrag, patientavgifter m. m. Vid en sådan lösning av underskottsproblemet torde höjning av vårdavgiften kunna undvikas och statens utgifter begränsas till platsbidraget. Vidare skulle de av utredningsmannen föreslagna arbetsuppgifterna för Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen i fråga om stater för hemmet och granskning av räkenskaperna bli obehövlige. En dylik anordning bör enligt medicinalstyrelsens mening vara stimulerande för inrättandet av behandlingshem i anslutning till den psykiska barna- och ungdomsvården i länen.

Det föreslagna lånet å 80 000 kronor jämte föreslagen upprustning av hemmet i övrigt tillstyrkes av styrelsen.

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget till ekonomisk sanering och upprustning av de nuvarande hemmen men framhåller, att åtgärderna bör betraktas som provisoriska i avvaktan på en slutgiltig lösning av frågan om psykopatvårdens för barn framtida organisation. Den föreslagna minskningen av antalet vårdplatser torde vara oundviklig för åstadkommande av en höjning av vårdens kvalitet.

Skolöverstyrelsen säger sig helt dela utredningsmannens uppfattning, att Mellansjö skolhem bör fungera som riksanstalt, så länge den psykiska barna- och ungdomsvården har nuvarande begränsade omfattning. Överstyrelsen ställer sig tveksam till, huruvida den nuvarande skolbyggnaden vid hemmet kan användas under ytterligare några år, och ifrågasätter på grund härav, om förslaget belopp för renoveringsarbeten m. m., 21 000 kronor, är tillräckligt. Förslaget att minska platsantalet vid hemmet till 32 med en överbeläggning tills vidare upp till 38 platser anser sig överstyrelsen med viss tvekan kunna tillstyrka under förutsättning, att den föreslagna planen för behandlingshem helt eller delvis kan genomföras inom rimlig tid. Överstyrelsen ifrågasätter möjligheten att med föreslagen lönesättning erhålla kvalificerad innehavare av kuratorstjänsten.

Svenska landstingsförbundets styrelse har intet att erinra mot utredningsmannens förslag beträffande Råbylunds skolhem och Skårsbo barn-

hem men anser det motiverat, att det statliga driftbidraget höjes utöver 2 kronor. Lönegradsplaceringen för vid Mellansjö skolhem anställd personal bör enligt förbundsstyrelsen anpassas till lönesättningen vid motsvarande av landsting drivna anstalter.

Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsberedning erinrar, att landstinget beviljat bidrag till om- och tillbyggnad av Råbylunds skolhem samt framhåller, att landstinget måste förutsätta, att staten, därest landstinget kommer att driva hemmet, åtager sig att ersätta landstinget kostnaderna för dessa arbeten. Beredningen finner även, att statligt driftbidrag bör utgå med så stort belopp, att landstingets utgifter för ändamålet täckes.

Enligt *skånska barnavårdsförbundet* bör platsbidraget till Råbylunds skolhem fastställas till 2 600 kronor och nuvarande vårdavgift utgå med oförändrat belopp. Det förefaller nämligen mindre tilltalande att ständigt i efterhand verkställa avgiftshöjningar, som vederbörande barnavårdsnämnder icke kunnat räkna med vid uppgörande av sina statförslag.

Styrelsen för föreningen Mellansjö skolhem hemställer, att den av utredningsmannen framlagda planen för hemmets upprustning utökas med uppförandet av en förläggingsbyggnad, avsedd som »hem» för 8 barn, samt att det totala antalet platser vid skolhemmet beräknas till 40. Till stöd härför anför styrelsen i huvudsak följande.

Redan då skolhemmet genom bidrag från det allmänna kunde ordna sin bostadsfråga inom egna domäner — åren 1933—1935 — stod önskemålet av små hem klart. De då föreslagna hemmen med 8 barn ansågs emellertid på den tiden som en utopi, och styrelsen kunde ej komma närmare idealet än hem för 14 à 15 barn. För detta antal byggdes sålunda två av de ännu befintliga hemmen medan det tredje inreddes för 12 barn. Med den sedermera av kristiden framkallade »provisoriska» utökningen har »småhemmen» således nu en beläggning av 16 resp. 15 barn. Svårigheterna att skapa den också av utredningen krävda harmoniska hemliknande miljön med så många barn torde ligga i öppen dag. Här rör det sig inte heller om syskon, som dock ha en gemenskap i många avseenden, utan om barn så vitt skilda, att de knappast har något annat gemensamt än att var och en haft övermäktigt stora anpassningssvårigheter i sin tidigare miljö. De hem, som står som närmaste paralleller till Mellansjö men som tillkommit senare, då moderna psykologiska synpunkter fått göra sig gällande — Löfsta och Skå — har också byggts med småstugor för ca 7 barn.

En god hemmiljö är emellertid inte enbart beroende av antalet barn inom stugorna utan i lika mån av att de ej passar för illa ihop, alltså av klienteletts differentiering. För det ändamålet måste stugornas antal vara tillräckligt. Under nuvarande förhållanden med blott 2 hem för pojkar och 1 för flickor är denna synpunkt alltför litet tillgodosedd.

Det framhålls i utredningen, att det behöfliga platsantalet på detta område visserligen ej kan bedömas för framtiden men att det dock är uppenbart, att en betydande ökning av antalet platser är starkt motiverad. Utredningen vill finna lösningen på detta problem i en stimulering av landstingens att bygga egna sådana hem för kanske ett 15-tal barn. Man måste

fråga sig, hur snart en sådan allmän upprustning av landstingens behov på området kan tänkas komma till stånd. Med kännedom om den allmänna läkarbristen och den långa utbildningstiden för kvalificerad personal för denna vårdform torde det ej vara för pessimistiskt att förutsäga, att det kommer att dröja decennier, innan landstingens egna psykopathem hunnit komma till stånd. Och även sedan så skett torde av allt att döma en »riksanstalt» svårligen kunna undvaras. Det synes därför mycket starkt motiverat, att den upprustning, som nu föreslås för Mellansjö, icke får karaktären av ett provisorium utan ger en lösning, som åtminstone siktar ett par decennier framåt.

Med den av utredningen föreslagna nedskärningen »tills vidare» till 38 barn blir en lättnad att räkna med endast i ett hem. För de två andra hemmen blir nuvarande svårigheter bestående på obestämd tid. Om antalet på dessa båda hem kan minskas till 11—12, skulle också där vårderna kunna bli tillfredsställande under förutsättning av inrättandet av ett fjärde hem, som underlättar differentieringen.

Förkortningen av vårdtiderna till följd av införandet av behandlingsmetoden med djupterapi kommer också att medföra större oro, då flera barn komma att vara intagna samtidigt. Att enbart nedskärning av barnantalet — från 47 till endast 32 barn — icke kan föreslås är självklart, då nuvarande platsbrist redan är utomordentligt kännbar och ett aldrig så tryckande behov icke kan skapa fram den arbetskraft, som en nyorganisation erfordrar. Å andra sidan synes det oekonomiskt att med den skol- och personalorganisation och de utvidgningsmöjligheter, som förefinnes på Mellansjö, så avsevärt skära ned platsantalet. Med den föreslagna personalökningen med kurator och psykolog-terapeut bör också all den högre kvalificerade personalen kunna utnyttjas för åtminstone 40 barn. Om barnantalet finge nedskäras till 32 barn i nuvarande byggnader, skulle ett tjänsterum för kuratorn samt två av de fyra saknade rummen för lägre personal kunna utvinnas. I stället för den enligt utredningen eventuellt ofrånkomliga nybyggnaden för personal skulle de återstående kunna inrymmas i den av styrelsen önskade nybyggnaden för 8 barn.

Styrelsen föreslår, att den nuvarande läkartjänsten omändras till heltidstjänst eller att läkarens tjänstgöringstid åtminstone utökas till 24 å 28 timmar i veckan. De av utredningsmannen för den övriga personalen föreslagna lönegradsplaceringarna tillstyrkes av styrelsen.

Svenska barnpsykiatriska föreningen finner den beträffande Mellansjö skolhem föreslagna upprustningen nödvändig och har intet att erinra mot utredningsmannens förslag i fråga om Skårsbo barnhem och Råbylunds skolhem.

Departementschefen.

Utredningsmannen har enligt sina direktiv haft att utreda frågan om de enskilda psykopatbarnhemmens organisatoriska ställning och i samband därmed pröva behovet av erforderliga åtgärder för ekonomisk sanering och upprustning av dessa hem. Som framgår av den tidigare lämnade redogö-

relsen för utredningsmannens förslag har denne till övervägande jämväl upptagit frågan om psykopatvårdens för barn framtida ställning samt huvudmannaskapet för denna vård. Härutinnan har utredningsmannen föreslagit, att landsting och landstingsfria städer skall övertaga ansvaret för vården av psykopatiska och nervösa barn. Som skäl härför har bl. a. anförts, att nuvarande psykopatbarnhem till övervägande del tages i anspråk för vård av barn, som tidigare undersökts vid den psykiska barna- och ungdomsvårdens rådgivningsbyråer med därtill knutna observationsavdelningar, varför en organisatorisk anknytning av dessa hem till den psykiska barna- och ungdomsvården ter sig naturlig. Härtill kommer, att landstingen redan nu i viss utsträckning svarar för den vård, varom här är fråga. Sålunda mottages på landstingens anstalter för barn, som kräver varaktig vård, icke sällan barn, vilka företer liknande psykiska beteenderubbningsar som de barn, vilka omhändertages för vård på de enskilda psykopathemmen. Utredningsmannens förslag om ett landstingskommunalt huvudmannaskap för vården av psykopatiska och nervösa barn har vid remissbehandlingen i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Från landstingskommunalt håll har emellertid framhållits, att en fullständigare utredning rörande behovet av vårdplatser på området och sättet att på lämpligaste sätt tillgodose detta behov borde verkställas, innan ställning toges till frågan om huvudmannaskapet. Med den ringa omfattning den psykiska barna- och ungdomsvården hittills erhållit och med hänsyn till rådande ovisshet rörande möjligheterna att uppehålla inom vissa län redan påbörjad dylik verksamhet syntes en utbyggnad av vården för psykopatiska barn icke aktualiseras förrän i en framtid. Intill dess borde en större erfarenhet på området kunna vinnas och med ledning därav beslut fattas i principfrågan.

Enligt min mening har utredningsmannen förebragt goda skäl för sitt förslag, att landsting och städer, som icke deltagar i landsting, skall bli huvudmän för vården av psykopatiska och nervösa barn. Jag är emellertid icke nu beredd att taga ställning till frågan om huvudmannaskapet för denna vård. Som socialstyrelsen framhållit torde den sittande barnavårdskommittén komma att till behandling upptaga frågan, hur anstaltsvården för psykopatiska och nervösa barn för framtiden bör organiseras. Det synes därför lämpligt att med ett ställningstagande i frågan om huvudmannaskapet får anstå i avbidan på resultatet av denna utredning.

Vad härefter angår frågan om de enskilda psykopatbarnhemmens fortsatta drift har utredningsmannen föreslagit, att en såväl personell som materiell upprustning av Mellansjö skolhem kommer till stånd med bidrag av statsmedel. Jag delar utredningsmannens uppfattning, att detta hem alltjämt tills vidare bör bibehållas som enskilt hem med sin nuvarande karaktär av riksanstalt. Detta framstår som desto angelägnare som framdeles ytterligare två enskilda hem kommer att reserveras för vissa bestämda upp-

tagningsområden. Den föreslagna minskningen av antalet vårdplatser vid Mellansjö är med hänsyn till rådande platsbrist ägnad att inge betänkligheter. Då emellertid en höjning av vårdens kvalitet framstår som ett viktigt önskemål, anser jag mig böra biträda förslaget om en successiv minskning av antalet vårdplatser från f. n. 47 till 38. I och för sig synes det angeläget, att platsantalet i nuvarande tre förläggingsbyggnader ytterligare reduceras till 32 men av nyss angivna skäl kan jag icke f. n. förorda en sådan platsminskning utan vill i stället understryka vikten av att anstaltens vårdplatser utnyttjas så effektivt som möjligt. Beträffande det statliga stödet till hemmets drift förordar jag, att detsamma alltjämt skall utgå i form av ett fast platsbidrag beräknat efter det faktiska bidragsbehovet vid anstalten. Jag anser mig sålunda icke kunna biträda utredningsmannens förslag till nya grunder för statsbidragets utformande. Mot utredningsmannens beräkning av medelsbehovet har jag intet att erinra. Med utgångspunkt härifrån förordar jag, att platsbidraget bestämmes till 3 200 kronor. Jag har härvid utgått från att vårdavgiften, vilken som regel i sista hand gäldas av vederbörande landsting, fastställes till 10 kronor per dag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med huvudmannen få träffa nytt avtal, som tillförsäkrar hemmet förhöjt platsbidrag i överensstämmelse med vad jag nu förordat.

Av utredningsmannen har jämväl föreslagits, att statsbidrag måtte beviljas för vissa renoverings- och underhållsarbeten å befintliga byggnader vid Mellansjö. Vid besök på hemmet har konstaterats, att det löpande underhållet av ekonomiska skäl blivit i hög grad eftersatt. Jag anser därför i likhet med utredningsmannen, att statligt stöd bör lämnas till de nödvändigaste reparationsarbetena. Jag finner mig även böra förorda, att av utredningsmannen föreslagen nyanskaffning och komplettering av undervisningsmateriel och inventarier kommer till stånd. Kostnaden för de föreslagna åtgärderna torde kunna uppskattas till i runt tal 80 000 kronor. Med hänsyn till hemmets ekonomiska ställning förordar jag, att statsmedel ställes till förfogande för bestridande av samtliga kostnader. Det statliga stödet torde böra lämnas i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån. Såsom villkor för lånets erhållande torde böra föreskrivas, att anstalten ställer säkerhet, som av Kungl. Maj:t kan godkännas. Vid lånet bör vidare knytas det villkoret, att detsamma skall återbetalas, om verksamheten nedlägges eller icke upprätthålles på tillfredsställande sätt. Medel för lånet bör anvisas under fonden för låneunderstöd.

Den enskilda förening, som driver Mellansjö skolhem, har ifrågasatt uppförande av en ny byggnad för att bereda plats för ytterligare 8 barn. Ehuru vissa skäl föreligger för en utvidgning — ett är den förut påtalade platsbristen — saknar jag i brist på utformat förslag möjlighet att nu upptaga denna fråga till närmare prövning.

Beträffande Råbylunds skolhem, som fr. o. m. den 1 juli 1955 kommer att övertagas av Malmöhus läns landsting, har av utredningsmannen föreslagits, att det ökade medelsbehovet till anstaltens drift i sin helhet skall täckas genom en höjning av vårdavgiften från f. n. 8 till 10 kronor. Jag tillstyrker detta förslag och räknar sålunda med ett oförändrat platsbidrag till hemmet av 1 700 kronor.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat kan för Mellansjö erforderligt platsbidrag uppskattas till $(42 \times 3\,200)$ 134 400 kronor, varvid jag räknat med ett genomsnittligt platsantal under nästa budgetår av 42 platser. För Råbylunds skolhem kan medelsbehovet för samma ändamål uppskattas till $(24 \times 1\,700)$ 40 800 kronor. För övriga anstalter, till vilka statsbidrag utgår enligt gällande bidragskungörelse, har för innevarande budgetår beräknats 72 000 kronor. Med hänsyn till att Skärsbo barnhem fr. o. m. den 1 juli 1954 torde komma att övertagas av Göteborgs stad bör detta belopp för nästa budgetår uppräknas med 16 000 kronor till 88 000 kronor. Anslaget till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn torde sålunda för nästa budgetår böra uppföras med $(134\,400 + 40\,800 + 88\,000)$ 263 200 eller i runt tal 263 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) till *Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn* för budgetåret 1954/55 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kronor;

b) till *Lån till föreningen Mellansjö skolhem för vissa reparationsarbeten m. m.* för budgetåret 1954/55 å kapitalbudgeten, under inrikesdepartementet, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 80 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Örtenberg.